

Sygn. akt II KK 321/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Andrzej Ryński (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Anna Janczak

w sprawie **A. K.**

o wydanie wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu - w trybie art. 535 § 5 kpk

w dniu 16 listopada 2017 r.,

kasacji wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego

na korzyść skazanego od wyroku Sądu Rejonowego w P.

z dnia 14 września 2016 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w całości i sprawę przekazuje do
ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P..**

UZASADNIENIE

A. K. został skazany następującymi prawomocnymi wyrokami:

- I. Sądu Rejonowego w R. z dnia 29 czerwca 1994 r., sygn. akt II K 629/94, za czyn z art. 190 § 2 k.k. z 1969 roku na karę 4 miesięcy ograniczenia wolności;
- II. Sądu Rejonowego w R. z dnia 11 kwietnia 1995 r., sygn. akt II K 304/95, za czyn z art. 208 k.k. z 1969 r. na karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat i karę grzywny w kwocie 100

złotych; prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w R. z dnia 1 sierpnia 1996 r., sygn. akt VI Ko 241/96, zarządzono wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności;

III. Sądu Rejonowego w R. z dnia 19 czerwca 1995 r., sygn. akt II K 292/95, za czyn z art. 208 k.k. w zw. z art. 60 § 1 k.k. z 1969 r. na karę roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz 50 złotych grzywny;

IV. Sądu Rejonowego w R. z dnia 3 sierpnia 1995 r., sygn. akt II K 984/95, za czyn z art. 208 k.k. w zw. z art. 60 § 1 k.k. z 1969 r. na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności i karę grzywny w wysokości 300 złotych;

V. Sądu Rejonowego w R. z dnia 6 października 1995 r., sygn. akt II K 981/95, za czyn z art. 203 § 1 k.k. w zw. z art. 60 § 1 k.k. z 1969 roku na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 50 złotych;

VI. Sądu Rejonowego w R. z dnia 18 czerwca 1996 r., sygn. akt II K 497/96, za czyn z art. 203 § 1 k.k. w zw. z art. 60 § 1 k.k. z 1969 roku na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres 3 lat tytułem próby i grzywnę w wysokości 300 złotych; postanowieniem z dnia 7 sierpnia 1997 r. zarządzono wykonanie warunkowo zawieszanej kary;

- co do których w dniu 17 października 1997 roku Sąd Rejonowy w R. w sprawie sygn. akt II K 814/97 wydał wyrok łączny, orzekając karę łączną 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 400 złotych; a nadto:

VII. Sądu Rejonowego w R. z dnia 15 września 1998 r., sygn. akt II K 492/98, za czyn z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności;

VIII. Sądu Rejonowego w R. z dnia 10 lipca 2002 r., sygn. akt II K 631/02, za czyn z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności, za czyn z art. 190 § 1 k.k. na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności oraz na karę łączną roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności;

IX. Sądu Rejonowego w R. z dnia 2 czerwca 2003 r., sygn. akt II K 883/02, za czyn z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zb. z art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności, za czyn z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, za czyn z art. 263 § 2 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, oraz na karę

łącną 3 lat pozbawienia wolności; co do których Sąd Rejonowy w R. w dniu 6 kwietnia 2004 r. w sprawie o sygn. akt II K 171/04 wydał wyrok łączny orzekając karę łączną 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

X. Sądu Rejonowego w R. z dnia 16 sierpnia 2004 roku, sygn. akt II K 316/04, za czyn z art. 242 § 3 k.k. na karę 1 miesiąca ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin w stosunku miesięcznym; w dniu 20 lipca 2007 r. wykonano karę ograniczenia wolności;

XI. Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 listopada 2006 r. sygn. akt VI K 773/06 za czyn z art. 178 a § 1 k.k. na karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres 5 lat tytułem próby;

- postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 15 kwietnia 2008 r. w sprawie sygn. VI Ko 18/08 zarządzono wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności; kara została wykonana w całości;

XII. Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 7 sierpnia 2007 r. sygn. akt II K 616/07, za czyn z art. 289 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności, za czyn z art. 178 a § 1 k.k. w zw. z art. 244 k.k. na karę roku pozbawienia wolności, za czyn z art. 289 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę 2 lat pozbawienia wolności, oraz karę łączną 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat tytułem próby,

- postanowieniem Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 7 grudnia 2008 r. w sprawie o sygn. II Ko 2280/09 zarządzono wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, zaliczając na jej poczet okres zatrzymania od dnia 2 kwietnia 2007 r. do dnia 4 kwietnia 2007 r.; skazany zakończył odbywanie kary w dniu 07.06.2015 r.;

XIII. Sądu Rejonowego w S. z dnia 20 marca 2009 roku, sygn. akt II K 94/09, za czyn z art. 244 k.k. na karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności, skazany zakończył odbywanie kary w dniu 10.08.2012 r.;

XIV. Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 16 czerwca 2011 roku, sygn. akt II K 225/11, za czyn z art. 263 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę roku i 4 miesięcy pozbawienia wolności, skazany zakończył odbywanie kary w dniu 4 października 2016 r.;

XV. Sądu Rejonowego w P. z dnia 5 marca 2014 r., sygn. akt VII K 384/13, za czyn z art. 278 § 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. na karę roku pozbawienia wolności z zaliczeniem na jej poczet zatrzymania w dniu 11 kwietnia 2013 r. i karę grzywny w wysokości 80 stawek dziennych ustalając wartość jednej stawki za równą kwocie 10 złotych;

– postanowieniem z dnia 19 września 2014 r. karę grzywny zamieniono na karę pozbawienia wolności, skazany zakończy odbywanie kary w dniu 3 października 2017 r.;

XVI. Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 sierpnia 2014 r., sygn. akt X K 93/14 za czyn z art. 289 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. na karę roku pozbawienia wolności, za czyn z art. 244 k.k. i art. 178 a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę łączną roku pozbawienia wolności;

– co do których Sąd Rejonowy w R. w dniu 28 stycznia 2015 r. sygn. akt X K 827/14, wydał wyrok łączny, w którym połączone zostały wyroki Sądu Rejonowego w S. w sprawie sygn. II K 94/09 i Sądu Rejonowego w R. w sprawie sygn. akt X K. 93/14, którym orzeczono karę łączną roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności; a nadto:

XVII. Sądu Rejonowego w P. z dnia 26 czerwca 2015 r., sygn. akt VII K 112/14, za przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k. na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności.

Wyrokiem łącznym z dnia 14 września 2016 r., sygn. akt VII K 44/16 Sąd Rejonowy w P. rozwiązał rozstrzygnięcie o karze łącznej orzeczone wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w R. z dnia 28 stycznia 2015 r. w sprawie sygn. X K 827/14; rozwiązał rozstrzygnięcie o karze łącznej orzeczone wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 sierpnia 2014 r. w sprawie sygn. X K 93/14. Na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k. i art. 86 § 1 k.k. jednostkowe kary pozbawienia wolności orzeczone prawomocnymi wyrokami: Sądu Rejonowego w Ł. w sprawie o sygn. akt II K 225/11, Sądu Rejonowego w P. w sprawie o sygn. akt VII K 384/13 i o sygn. akt VII K 112/14 oraz Sądu Rejonowego w R. w sprawie o sygn. akt X K 93/14, wymienionymi w pkt. XIV, XV, XVI i XVII komparycji wyroku połączył i orzekł karę łączną 4 lat pozbawienia wolności. Na podstawie art. 63 § 1 k.k. i art. 577 k.p.k. na poczet orzeczonej kary łącznej pozbawienia wolności zaliczył okresy kar

odbytych w sprawach jednostkowych. Ustalił, iż w pozostałej części połączone wyroki podlegają odrębnemu wykonaniu. Na podstawie art. 572 k.p.k. w zw. z art. 85 § 2 k.k. wobec braku warunków do wydania wyroku łącznego co do wyroku Sądu Rejonowego w P. w sprawie o sygn. akt VII K 143/15 postępowanie w tym zakresie umorzył.

Wyrok uprawomocnił się bez postępowania odwoławczego w dniu 5 października 2016 r. (k. 84 akt sprawy o sygn. VII K 44/16).

Kasację od tego orzeczenia wniósł Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, który zaskarżył wyrok w całości na korzyść skazanego i zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego materialnego, a mianowicie art. 85 § 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 i 4 k.k., poprzez orzeczenie wobec skazanego kary łącznej pozbawienia wolności w wymiarze 4 lat, przewyższającym sumę jednostkowych kar pozbawienia wolności oraz kary łącznej wymierzonych za poszczególne przestępstwa objęte nową karą łączną.

W oparciu o tak sformułowany zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego wniesiona na korzyść skazanego okazała się oczywiście zasadna, dlatego orzeczenie w tej sprawie zapadło w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie podniósł autor kasacji, że Sąd Rejonowy w P., orzekając w przedmiocie wyroku łącznego dopuścił się rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego art. 85 § 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 i 4 k.k., chociaż nie wszystkie argumenty dla wykazania zasadności tego zarzutu zasługiwały na uwzględnienie.

Z uwagi na fakt, że jedno z orzeczeń wchodzących w skład przedmiotowego wyroku łącznego - wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 26 czerwca 2015 r., sygn. akt VII K 112/14 - uprawomocniło się w dniu 8 września 2015 r., Sąd Rejonowy orzekając w tej sprawie uznał, że zgodnie z treścią art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015r., poz. 396) zastosowanie znajdują przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w

brzmieniu nadanym tą ustawą. Wprawdzie w sprawie tej nie zostało sporządzone uzasadnienie, jednak na zasadność tezy, że stosowano prawo nowe wskazuje sama treść zaskarżonego wyroku, bowiem Sąd Rejonowy w P. nie badał układu dat poszczególnych wyroków jednostkowych w stosunku do dat przestępstw będących przedmiotem rozstrzygnięcia w tych sprawach, celem stwierdzenia, czy sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw (art. 85 d.k.k.), lecz koncentrował się na ustaleniu czy sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu oraz czy poszczególne wyroki jednostkowe podlegały wykonaniu (art. 85 § 1 k.k.).

Akceptując taki sposób rozstrzygnięcia zagadnień intertemporalnych pojawiających się w tej sprawie jak to uczynił Sąd Rejonowy, skarżącemu umknęło jednak, że przy wymiarze kary łącznej w wyroku łącznym, w sytuacji, w której co najmniej jeden wyrok objęty wyrokiem łącznym uprawomocnił się po dniu 30 czerwca 2015 r., zgodnie z dyspozycją ww. art. 19 ust. 1 cyt. ustawy, znajdzie zastosowanie przepis art. 4 § 1 k.k. Oznacza to, że ustawa obowiązująca poprzednio stanowi podstawę orzeczenia kary łącznej tylko wtedy, gdy będzie ona względniejsza dla skazanego, przy czym analiza ta obejmuje również ewentualną względność tzw. ustawy pośredniej. W przeciwnym wypadku kara łączna powinna być wymierzona w oparciu o przepisy rozdziału IX k.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., II KK 347/16, LEX nr 2284181).

Zgodzić się należy z autorem kasacji, że w sprawie niniejszej Sąd Rejonowy dopuścił się rażącego naruszenia art. 85 § 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 i 4 k.k., albowiem podstawą orzeczenia kary łącznej w wyroku łącznym mogą być nie tylko kary jednostkowe, ale również i kary łączne. Zgodnie z art. 86 § 4 k.k. zasady wymiaru kary łącznej określone w art. 86 § 1 - 3 k.k. stosuje się odpowiednio, jeżeli przynajmniej jedną z kar podlegających łączeniu jest już orzeczona kara łączna. Należy jednocześnie przypomnieć, że ustawa nowelizująca z dnia 20 lutego 2015 r. wprowadziła zmianę treści art. 575 § 1 k.p.k., który stanowi, że jeżeli po wydaniu wyroku łącznego zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego uprawomocnienia poprzedni wyrok łączny traci moc. Przepis ten w brzmieniu

obowiązującym przed 1 lipca 2015 r. stanowił, że poprzedni wyrok łączny traci moc już z chwilą wydania nowego wyroku łącznego. Oznacza to, że w obecnym stanie prawnym w ramach orzekania w przedmiocie wydania wyroku łącznego niedopuszczalne jest rozwiązywanie rozstrzygnięć o karze łącznej orzeczonej w uprzednio zapadłym wyroku łącznym, gdy się zważy, że tego rodzaju orzeczenie nie ma charakteru deklaratoryjnego, a stanowi jedynie nieuprawnioną ingerencję w zapadły już prawomocny wyrok łączny, który ustawodawca eliminuje z obrotu prawnego dopiero po wydaniu nowego wyroku łącznego, chyba że utrata mocy poprzedniego wyroku łącznego następuje w wypadkach określonych w art. 575 § 2 i 2 k.p.k., które w sprawie niniejszej nie wystąpiły.

Dlatego też rozwiązanie rozstrzygnięcia o karze łącznej orzeczonej w wyroku łącznym Sądu Rejonowego w R. z dnia 28 stycznia 2015 r., sygn. akt X K 827/14 stanowiło rażące naruszenie wskazanych w kasacji przepisów prawa materialnego, ponieważ orzeczona tym wyrokiem kara łączna powinna być objęta zaskarżonym wyrokiem łącznym (art. 86 § 4 k.k.).

Natomiast kara łączna orzeczona w wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 sierpnia 2014 r., sygn. akt X K 93/14 została rozwiązana z mocy art. 575 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 r., wobec wydania wskazanego wyżej wyroku łącznego z dnia 28 stycznia 2015 r. w sprawie X K 827/14, którym objęto wyrok wydany w sprawie X K 93/14 oraz wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 20 marca 2009 r. w sprawie II K 94/09. Z tego również powodu kary jednostkowe orzeczone w wyroku Sądu Rejonowego w R. z dnia 5 sierpnia 2014 r., sygn. akt X K 93/14 nie mogły stanowić podstawy oznaczenia kary łącznej w zaskarżonym wyroku łącznym.

W konsekwencji biorąc pod uwagę aktualnie obowiązujące przepisy na datę orzekania o wyroku łącznym przez Sąd Rejonowy w P., tj. 14 września 2016 r. istniała możliwość połączenia w wyroku łącznym kar jednostkowych orzeczonych w wyrokach: Sądu Rejonowego w Ł. o sygn. akt II K 225/15, Sądu Rejonowego w P. o sygn. akt VII K 384/13 oraz o sygn. akt VII K 112/14, a także kary łącznej orzeczonej wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego R. w sprawie X K 827/14. Wprawdzie suma wszystkich tych kar wyniosła 4 lata i 2 miesiące i mogła stanowić maksymalną wysokość nowej kary łącznej jaką można było oskarżonemu w tej

sprawie wymierzyć, a zatem wyższą od tej jaką orzeczono w zaskarżonym wyroku, jednak tak przyjęta konfiguracja jest znacznie korzystniejsza dla skazanego, szczególnie przy zastosowaniu zasady asperacji, gdy się zważy, że w zestawionym przez Sąd Rejonowy z naruszeniem art. 85 § 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 i 4 k.k. i art. 575 § 1 k.p.k. układzie wyroków suma kar jednostkowych wynosiła 4 lata i 4 miesiące. Nadto w związku z faktem, że zaskarżonym wyrokiem łącznym bezzasadnie nie połączono kary łącznej wydanej w wyroku łącznym w sprawie X K 827/14, nie było również możliwości na poczet orzeczonej w sprawie niniejszej kary łącznej zaliczyć skazanemu okresu odbytej w całości kary roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności wymierzonej wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 20 marca 2009 r., sygn. akt II K 94/09, który został objęty wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w R. w sprawie X K 827/14, co znacznie skróciłoby A. K. karę pozbawienia wolności pozostałą do odbycia.

Sąd Najwyższy podzielił także wniosek skarżącego odnośnie konieczności uchylenia zaskarżonego wyroku w całości. Z akt niniejszej sprawy bezspornie wynika, że kara pozbawienia wolności orzeczona w wyroku jednostkowym w sprawie o sygn. akt II K 225/11 została już wykonana. Skoro, stosownie do treści art. 85 § 2 k.k., podstawą orzeczenia kary łącznej są tylko kary wymierzone i podlegające wykonaniu, oznacza to, że kara pozbawienia wolności orzeczona tym wyrokiem nie będzie mogła wejść w skład nowej kary łącznej.

W tym stanie rzeczy zgodnie z wnioskiem kasacji należało uchylić zaskarżony wyrok łączny w całości i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w P. do ponownego rozpoznania.

W postępowaniu ponownym Sąd Rejonowy uwzględniając uprzednią karalność skazanego, niejako na przedpolu, stosownie do treści art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw w zw. z art. 4 § 1 k.k. rozstrzygnie, czy obowiązujące poprzednio regulacje prawne dotyczące orzekania w przedmiocie wyroku łącznego nie są względniejsze przy rozważeniu układu temporalnego poszczególnych wyroków jednostkowych oraz faktu, że w stanie prawnym obowiązującym przed 1 lipca 2015 r. wydaniu wyroku łącznego nie stało na przeszkodzie, że poszczególne kary jednostkowe wymierzone za zbiegające się przestępstwa zostały już w całości albo w części

wykonane (art. 92 d.k.k.). Natomiast w sytuacji, gdy po rozstrzygnięciu zagadnień intertemporalnych dojdzie do wniosku, że ustawy obowiązujące poprzednio nie są względniejsze dla skazanego, rozstrzygnie czy w sprawie niniejszej w obecnym stanie sprawy możliwe jest wydanie wyroku łącznego na zasadach określonych w art. 85 § 1 – 3a k.k. i art. 86 k.k. W szczególności powinien zbadać stan wykonania orzeczonych kar pozbawienia wolności w sprawach: VII K 384/13 i VII K 112/14. Jednocześnie uwzględni przedstawione wyżej zapatrywania prawne, mając na uwadze, że kasacja została wywiedziona na korzyść skazanego, co skutkuje obowiązaniem pośredniego zakazu *reformationis in peius* (art. 443 k.p.k.), który wyklucza możliwość pogorszenia sytuacji skazanego w postępowaniu ponownym. W tym kontekście należy stwierdzić, że jeżeli Sąd Rejonowy, wbrew przedstawionym wyżej zasadom, zdecydował się na połączenie jednostkowych kar pozbawienia wolności w sprawach: II K 225/11, VII K 384/13, VII K 112/14 z orzeczeniem Sądu Rejonowego w R. w sprawie X K 93/14, to zgodnie z art. 86 § 4 k.k. powinien brać pod uwagę karę łączną zapadłą w tym wyroku. W tej sytuacji suma połączonych przez Sąd kar jednostkowych i kary łącznej orzeczonej w sprawie X K 93/14 wyniosła 3 lata i 8 miesięcy, podczas gdy orzeczona kara łączna została oznaczona na poziomie 4 lat pozbawienia wolności, co stanowi rażące naruszenie art. 86 § 1 k.k.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w części dyspozytywnej wyroku.